

”Stolac” skiljer sig på intet sätt från vilket annat fängelse som helst, förutom att dess intagna är de yngsta internerna, *”skyddslingar”*, som det ironiskt heter på officiellt byråkratspråk, grabbar i övergångsåldern mellan barndom och vuxenliv. Flertalet interner uppnår den definitiva mognaden just här i denna väldiga gråa byggnad med sina tjocka och kalla murar. Här, efter avtjänad strafftid, innan de stora portarna stängs bakom hans rygg, har var och en av dem redan fattat ett slutgiltigt beslut om sin framtid. Bli till en så kallad hederlig människa som är lydig mot staten och respekterar lagen eller ge sig in i kriminalitet.

Det mest förekommande valet är det senare.

Till *”Ungdomsvårds- och straffanstalten Stolac”* skickas minderåriga kriminella, sådana som begått svåra förbrytelser, först om alla föregående socialhjälpåtgärder har varit utan resultat och om vederbörande unge förbrytare inte härstammar från någon familj som intar en tillräckligt hög position i samhällsnomenklaturen för att skydda honom inför lagen.

Liksom i alla andra fängelser består även i Stolac livet av två parallella system, ett som upprätthålls av fängelsepersonalen och vakterna, och så det andra som är organiserat efter den interna kamp om makt som pågår bland internerna, vilka utifrån den starkes lag bildar sitt eget ledarskap med den obestriddige ledaren i spetsen. Varje ny intern ställs, så fort han träder in i fängelset, inför valet: antingen underkasta sig ledarens och klanens vilja eller kämpa emot dem. Intelligens och personlig styrka hos en enskild intern avgör om han ska tillhöra ledarens klan eller om han kommer att avtjäna sitt straff i dubbel fångenskap: den officiella, av staten och lagen påförda, och den andra, informella men betydligt grymmare, i vilken han utsätts för de starkaste i fängelsets lag och deras ledares oberäkneliga vilja och illvilja. Ifall den unge internen inte tillhör ledarens gäng, får han inte råda fritt över något, inte sin ranson cigaretter eller de paket med mat eller pengar som skickas hemifrån, och ganska ofta inte ens sin kropp.

I likhet med alla minderåriga interner fruktar också Sendo tillsammans med de övriga allra mest det som han har fått höra av de gamla skurkarna vilka tillbringat åratals bakom lås och bom nämligen fängelsehomosexualiteten, där de svaga är tvungna att stå till förfogande för de starkas förnöjelse.

Just i ett fängelse för minderåriga blir många kriminella tillfälligt homosexuella, drivna av sin ohämmade sexualdrift, kraftigt för-

stärkt på grund av isoleringen och andra orsaker till frånvaron av flickor i deras liv. Många professionella förbrytare, speciellt de som ofta har varit dömda till långvariga fängelsestraff, har även haft ett dubbelt sexualliv. I fängelset blev de homosexuella men växlade vanor när de var i frihet och kunde ha sex med kvinnor. Nyblivna homosexuella indelas i två grupper, ”skyttar” och ”kissekatter”, beroende på vem som intar aktiv och passiv roll i de sexuella aktiviteterna. Vilken roll som en intern kommer att tilldelas är främst beroende av hans status inom fängelsehierarkin.

”Bög”, den äckligaste benämningen och den svåraste kränkning som överhuvudtaget finns i fångarnas med svordomar för övrigt överfyllda ordförråd, gäller endast ”kissekatter”, och innehavarna av detta smeknamn kan inte bli av med det ens när de blir frisläppta. De är alltid och överallt ”bögar”, för information från fångelserna sprids snabbt och man vet att de tillhör gruppen av svaga, enbart dugliga till att tjäna som tillfällig ersättning för flickor åt de starka. Inte bara så att ”skyttarna” blir förlåtna sin homosexualitet, utan denna titel tjänar dem, på något bisarrt sätt, till heder. För någon som har varit ”skytt” i fängelset fungerar det som en sorts rekommendation när man söker hårda killar, duktiga i slagsmål och vapenbruk och beredda på de tuffaste inbrott och rån.

De sex i Sendos grupp har hamnat i fängelse för första gången och vet inte mycket om livet på den dunklare sidan gallret. Det enda som var och en av dem är säker på är att han aldrig kommer att bli ”kissekatt”, oavsett vad eller vem som försöker tvinga honom till det.

* * *

När Sendo tillsammans med de övriga gick över tröskeln till fängelseanstalten i Stolac, var den obestridlige ledaren bland de unga internerna *Miro Ćelo* från *Grbavica*, Sarajevos bostadsområde med många bostadshus byggda speciellt för jugoslaviska arméns officerare. Ćelos pappa är överste, men inte ens den auktoritet som stjärnorna på hans axlar ger honom hjälpte för att förhindra hans sons arrestering. Man hade redan bevis mot Miro Ćelo för några svåra inbrott, rån och slagsmål där hans offer blev stympade, och, vilket som var värst, en våldtäkt på en trettonårig flicka.

Det enda som översten lyckades åstadkomma var att utverka en förfalskning av sonens papper i vilken det stod att Miro var född

två år senare än i verkligheten. På så vis undslapp han ett mycket strängare domstolsförfarande, och istället för att få ett långt straff i fängelset för vuxna, hamnade han i anstalten för minderåriga trots att han nästan fyllt tjugo. Som tack ordnade översten befrielse från militärtjänst för sönerna till två tjänstemän i kommunstyrelsen.

Miroslav Avramović, som han egentligen heter, fick sitt smeknamn när han en gång rakade huvudet i hopp om att på så sätt stärka rötterna på sitt klena och glesvuxna hår, som knappt täcker hjässan, ty det består av en enda spetsig tofs vars hårstrån kan räknas utan större besvär. På det bolliknande, nästan oklanderligt runda huvudet utmärker sig en hel hög röda, stora finnar som täcker hans kinder, panna och haka. Miro Ćelo flinar för jämnan, varvid han avslöjar sina långa vita tänder bakom de små läpparna som sitter inpressade mellan två tjocka kinder, medan hans ögon glimmar med en ondskefull grön glans. Varje rörelse av Miro sprakar av rå energi som fötts ur kombinationen mellan den styrka som ligger i hans unga kropp, förstärkt genom regelbunden träning i karate, och medfödd ondska, viljan att dominera över andra, vilket är den grundläggande drivkraften och motivet bakom alla hans handlingar.

* * *

De sex nya fångarna visar sig för första gången i det långa ledet till lunchen, som har bildats av en mängd interner uppställda på kö framför glasdisken i den väldiga matsalen. Från alla håll kan höras glåpord, provokationer och förolämpningar riktade till dem. Fångarna med längre fängelsevistelse gör nykomlingarna till åtlöje och kallar dem för "ödlor" som ser kåken inifrån för första gången. Än så länge vågar dock ingen reta dem rätt upp i ansiktet.

Detta privilegium är reserverat för huvudmannen.

Miro Ćelo står omgiven av tre killar vilka tack vare sin styrka och obarmhärtighet har förtjänat den privilegierade ställningen som Ćelos informella medhjälpare, och öser på mat på brickan. Som vanligt har han hoppat över kön, och ovanpå hans bönor lägger kocken en stor köttbit tillsammans med en hel brödlimpa. Andra har rätt till högst två brödsivor, och om det överhuvudtaget finns något kött i soppan, så handlar det om en simpel munsbit. Med full bricka i händerna går Ćelo och närmar sig den nya sextetten och sonderar dem några gånger med blicken. Han gör det medan han svänger hu-

vudet som till musik och visslar som om han sett en vacker flicka.

– *Gott folk, vi har fått nya kissekatter... Jag slår vad om att de där sex puddingarna är mödis både där fram och där bak. Vi ska hjälpa dem att bli av med oskulden... men bara den bakre*, säger Ćelo varpå han ger till ett infantilt garv. På ögonblicket får han sällskap av sin trojka och där-
efter även alla andra närvarande.

Hela matsalen dånar av skrattet som Ćelo framkallat och som han dirigerar på ett mäterligt sätt med klar avsikt att skrämma och förnedra nykomlingarna och redan från deras första fängelse-
dag underkuva dem under sin auktoritet.

Merzuk ställer bryskt ifrån sig brickan, och med bestämda steg, spända muskler och knutna nävar går han mot Ćelo. Sendo hejdar honom med en lätt knuff i axeln. Ćelo rycker upp sig och skrattar cyniskt, stirrar på Sendo som om han stod framför något illaluktande. Det gläder honom att denna grupp har en chef. Det underlättar i mångt och mycket hans jobb, det räcker att knäcka den främste bland dem, så kommer de fem övriga att bli lydiga som små valpar.

Alla sex följer Sendos exempel och slevar lugnt upp bönor i sina tallrikar, tar brödet och sätter sig vid ett ledigt bord. Ćelo slutar skratta och hela salen tystnar i samma ögonblick. Alla väntar på hans nästa drag. Sedan de fascinerades av Sendos tappra attityd vid utredningen och den uthållighet som han visade när Radivoje slog honom, kommer ingen av de fem i gruppen någonsin mer att ifrågasätta att Sendo är den som bestämmer i allas namn. Därför alla gör detsamma som han. Tiger.

Sendo behöver tid för att bedöma läget.

En uppgörelse med Ćelo och hans följe är olämplig av minst tre orsaker. Som nykomlingar skulle de säkert bli anklagade för att ha provocerat slagsmålet, det skulle finnas hur många vittnen som helst mot dem, och på det sättet skulle de komma i konflikt med fängel-
seledningen och flertalet av de övriga internerna. Deras straff skulle kanske förlängas och avtjänandet skulle förvandlas till ett regelrätt inferno, ty de skulle få emot sig även poliserna, fängvaktarna på anstalten och Ćelos klan. Dessutom finns det i realiteten rätt så stor risk att de i en kamp mot Ćelo och hans anhang skulle åka på rejält med stryk, för de skulle säkert bli anfallna av åtminstone hälften av de närvarande i salen, som på det viset skulle få ett idealiskt tillfälle att ge utlopp för sin vrede och bitterhet samt ställa in sig hos Ćelo.

Sist men inte minst, genom ett eventuellt slagsmål med Ćelo skulle de sex utsätta sig för en onödig risk och fara.

Sendo har sedan länge gjort klart för sig en sak – bara idioter tar risker utan egentlig anledning. Risker och faror kommer på fråga bara om de lönar sig, det vill säga bara om det finns förutsättningar för att man med risktagandet får en anständig summa pengar. Men i det här fallet är det inte tal om det... Långt därifrån.

Strax efter att han svält sin första tugga bönor träffas han i huvudet av ett hopskrynklat cigarettpaket. På nytt dånar skrattet över hela salen. Sendo biter ihop tänderna och trots att hans inre kokar behåller han lugnet, ty han vet att han måste företa sig något innan kvällen kommer.

* * *

Hela tiden från lunchen till kvällsuppställningen håller Sendo utkik efter sin chans. Det är strax före tiden för kvällsmaten som Ćelo äntligen masar sig mot toaletten. Sendo väntar en kort stund varpå han tar sig för magen som om han plötsligt fått magkramp och skyndar efter honom. En intern som denna kväll är jourhavande på toaletten går samtidigt ut motvilligt släpande på en skurtrasa och en hink med smutsigt vatten. Han lägger inte märke till Sendo som smyger in bakom honom.

En av de mest avskyvärda sakerna i alla kollektivvistelser, inte minst i fängeslivet, är toaletten, som oftast är sådan att den inte erbjuder någon möjlighet till den avskildhet som är nödvändig när man uträttar en så intim sak som naturbehoven. I ungdomsfängelsets primitiva toalett, som består av fem bås utan dörrar eller riktiga toalettsitsar där trasiga spolvattensbehållare hänger på väggen, en lång pissoar av plåt och så tvättfat, luktar det outhärdligt hela tiden. Toaletten, där tiotals människor uträttar sina naturbehov, skulle inte vara i bättre skick även om den sköttes av betydligt flitigare lokalvårdare än fångarna själva, vilka dessutom byter av varann som toalettstädare enligt ett schema och endast vill stöka undan denna högst otrevliga syssla så fort som möjligt och på vilket sätt som helst.

Denna illaluktande syssla.

Sendo tar ingen notis om den äckliga lukten som sveper om honom när han kommer in på toaletten. Han sveper fort med blicken över alla fem båsen. Där finns ingen, men vid pissoaren står Ćelo bredbent med ryggen vänd mot Sendo och kissar. I rummet finns bara de två. Idealiskt för Sendo, som med ljudlösa steg nalkas Ćelo,

ställer sig bakom honom och avvaktar tills han kissat färdigt.

Några sekunder förflyter innan det går upp för Ćelo vad som händer. Med vidöppen mun gapar han mot sitt skrev, förstened av vad han ser. Med tummen och pekfingret på sin vänstra hand griper Sendo om hans penis och drar samtidigt i den så kraftigt som om han ville rycka bort den, samtidigt som han i högra handen håller en liten fällkniv. Ćelo känner av kontakten med det kalla och vassa bladet på den spända huden av sin manslem.

– *Nu ska jag skära av din kuk!* viskar Sendo och fixerar honom rakt i ögonen utan att lämna minsta utrymme för tvivel om sin beslutssamhet, och samtidigt skär han några millimeter in i huden med fällkniven. I Ćelos kinder finns inte längre en droppe av blod, inte ens hans finnar är röda längre. Han kan inte andas eller tala högt mera.

Gör det inte... snä...lla..., piper Ćelo med en sista kraftansträngning, gnyr med svag röst ur sin av fasa domnade kropp.

– *Hör på, ditt arse! Kommer du en gång till i min närhet, och spelar du tuff inför mig en gång till, blir det ingen nåd längre! Du kommer inte att ha några händer, fötter eller ögon kvar, du kommer att pissa genom bara ett hål... Jag är helt rubbad! Kom ihåg det, knäpp!...* öser Sendo på mellan hopbitna tänder med en röst som inte lämnar en gnutta tvivel. Fort, som han kom, går Sendo ut. Ćelo dröjer kvar länge, stel, kallsvettig av de nyss upplevda känslorna blandade med lyckan över att hans manlighet än så länge ändå hänger där den ska.

Ćelo visar sig inte vid kvällsmaten.

Nästa dag vid frukosten hoppar Ćelo sin vana trogen över kön för att ta mat. Helt oväntat kliver Sendo ut ur ledet, ställer sig framför honom och skriker högt så att alla kan höra det klart och tydligt:

– *Marsch tillbaka till kön!*

Likt en kuvad valp masar sig Ćelo iväg till köns ände och matsalen faller i total tystnad.

* * *

Tolv månader går utan att det finns någon formell ledare bland internerna i ungdomsvårds- och straffanstalten för minderåriga. Sendo själv visar inget intresse för att överta denna roll och ingen av de andra vågar utmana honom med någon framfusighet. Alla känner rädsla och respekt för Sendo sedan Miro Ćelo miste all auktoritet inför honom och fick avtjäna de sista två månaderna av sitt straff

som en vidrig ynkrygg, sedan han gömt sig och flytt från Sendo som djävulen från korset.

Sendo har nästan inga kontakter med de övriga internerna. Han nöjer sig med att basa över sina fem kompisar, som efter att han så effektivt tog ner Ćelo på jorden har blivit än mer fast beslutna att blint utföra varje order från honom. Sendo äger båda de egenskaper som gör någon till en verkligt stark människa och ledare. Han kan uthärda outhärligt mycket smärta och, vilket är ännu viktigare, han är alltid i stånd att utan betänkligheter tillfoga sina motståndare smärta.

Merzuk, Slavko, Jabučar och Mario avslöjar en ny känsla – de börjar odla uppriktig vördnad för sin ledare. Den känslan är däremot inte ny för Soko, han har beundrat Sendo hela tiden.

Sendos instruktion för deras uppförande i fångelset är kristallklar och enkel. Sitt straff måste alla sex avtjäna oförvitligt, utan att stöta sig med någon, särskilt inte fängelseledningen och vakterna, i en strävan att utnyttja tiden så rationellt som möjligt.

Merzuk fördriver all fritid i gymnastiksalen och pumpar upp sina biceps ytterligare. Slavko och Jabučar är oftast i verkstaden och tar yrkeslektioner som mekaniker, Mario är tokig i bilar och uppehåller sig för jämnan i fångelsets garage, medan Soko jobbar med lite av varje.

Efter sex månader har dessa fem avtjänat hela sitt straff och återvänder till Sarajevo med precisa order om vad de ska göra under det kommande halvåret tills deras chef ansluter sig till dem. Soko får ett särskilt uppdrag, ett sådant som man bara anförtrot sina närmaste vänner. Sendo ber honom att omgående besöka Sedrenik, leta rätt på Alma och till henne överlämna ett meddelande som han uttalar på Sarajevos rövarspråk, för han har lättare då att få de tre svåraste och viktigaste orden under himlavalvet över tungan:

*"Ćire joj da je limvo!"**

Han vet att Soko kommer att överlämna meddelandet som sig bör – okodat, och att Alma å sin sida kommer att förstå det fullständigt korrekt, att Sendo älskar och tänker på henne... Och att hon kommer att vänta på honom.

Sin interneringstid fördriver Sendo med läsning. Han lyckas med att gå färdigt skolan som han lämnade för länge sen, och genom sitt oklanderliga uppträdande förvirrar han fängelsedirektören, som förvånat frågar sig hur det är möjligt att en så tystlåten och lugn pojke, som tillbringar varje ledig stund med en bok i händerna, kan

* "Säg till Alma att jag älskar henne"

komma till Stolac med värsta möjliga karakteristik som var bifogad polisens dossier.

Året under vilket Sendo blir myndig går smärtfritt och snabbt. Han slår ihjäl tiden med läsning och träning och om nätterna med djupa och ljuva drömmar. Varje kväll innan han slår igen ögonlocken tittar han mot taket, där hans och Almas gestalter står tecknade, och sedan tar han i handen guldmedaljongen i form av ett hjärta som hänger på guldkedjan som omgärdar hans hals, och trycker den mot sina läppar.

Medaljongen som han fått av Alma.